LESSTOF

Spelling 2F

INHOUD

INLEIDING 3
DOELGROEP 8
STRUCTUUR 8
INHOUD 10

INLEIDING

Muiswerkprogramma's zijn slimme, interactieve leermiddelen voor het onderwijs. Ze zijn web-based en werken op alle soorten computers en tablets.

Het belangrijkste principe van Muiswerkprogramma's is dat een diagnostische toets de student stuurt naar oefenmateriaal dat aansluit bij de gemaakte fouten. De toets kan herhaald worden en eventueel leiden tot opnieuw oefenen. De docent heeft een scala aan mogelijkheden om leerlingen te sturen en de voortgang te bewaken.

Spelling 2F bestrijkt de basisregels van de Nederlandse spelling die in het voortgezet onderwijs worden aangeleerd en geoefend. Het programma kan gebruikt worden naast elke lesmethode. Leerlingen hoeven geen specifieke voorkennis te hebben om met het programma te kunnen werken. Enige ervaring in het werken met de muis of touchscreen (aanwijzen, klikken, afrollen, slepen) is wel gewenst.

ACHTERGRONDEN VAN SPELLING 2F

Vanwege de zorg over het kennisniveau van taal en rekenen formeerde het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen een Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen. Deze expertgroep (commissie Meijerink) kreeg als opdracht om te adviseren wat leerlingen op het gebied taal en rekenen moeten kennen en kunnen op verschillende momenten in hun onderwijscarrière. Het resultaat is beschreven in het rapport 'Over de drempels met taal en rekenen' (2008). In advies formuleert de Expertgroep:

- 'doorlopende leerlijnen' die ervoor zorgen dat het onderwijsresultaat van de ene sector naadloos aansluit op dat van de andere;
- 'referentieniveaus' met beschrijvingen van kennis en vaardigheden die leraren houvast bieden voor het bepalen, volgen en stimuleren van de ontwikkeling van leerlingen.

Het advies bestaat uit een hoofdrapport en voor zowel taal als rekenen een deelrapport. De rapporten zijn te downloaden vanaf de site van de Stichting Leerplanontwikkeling (www.slo.nl).

DREMPELS

Het rapport van de Expertgroep Meijerink geeft aan wat leerlingen op belangrijke momenten in hun schoolloopbaan moeten kennen en kunnen. Deze belangrijke momenten worden ook wel 'drempels' genoemd en behelzen de overgangen tussen basisonderwijs, vmbo, mbo, vwo, hbo en universiteit. Als leerlingen deze drempels makkelijker kunnen nemen, hebben ze meer kans op een optimale schoolloopbaan. Om ze hierbij te helpen, heeft de Expertgroep beschrijvingen van vier niveaus geformuleerd: 1F, 2F, 3F en 4F. Deze niveaus beschrijven de kennis en vaardigheden die de leerlingen op de drempelmomenten moeten beheersen.

Niveau	Fundamentele kwaliteit	Drempel
1F	Eind primair onderwijs	Van po naar vo
2F	Eind vmbo	Van vo fase 1 naar vo fase 2 / van vmbo naar mbo
3F	Eind mbo-4 en havo	van vo en mbo naar ho
4F	Eind vwo	van vo naar wo

In het rapport 'Over de drempels met taal' onderscheidt de Expertgroep vier domeinen: (1) mondelinge taalvaardigheid, (2) lezen, (3) schrijven en (4) taalbeschouwing (grammatica) en taalverzorging. Het referentiekader Nederlandse taal voor het domein begrippenlijst en taalverzorging op de basisschool is door de SLO uitgewerkt in een rapport Leerstoflijnen begrippenlijst en taalverzorging. Eveneens te downloaden vanaf de site van de SLO.

DOMEINEN

De stof van Spelling 2F valt onder domein 4 waarin onderscheid gemaakt wordt tussen: taalbeschouwing (grammatica), spelling, werkwoordspelling en leestekens. Naast Spelling 2F heeft Muiswerk daarom 2F-programma's ontwikkeld voor het leren van Grammatica, Werkwoordspelling en Leestekens. Met deze vier programma's bestrijken we domein 4 dus geheel. Tevens is het programma Lezen 2F ontwikkeld (domein 2), en het programma Formuleren 2F, dat gedeeltelijk domein 3 bestrijkt.

LEERLIJNEN VOLGENS DE COMMISSIE MEIJERINK

Het rapport van de Expertgroep Meijerink geeft aan wat leerlingen op belangrijke momenten in hun schoolloopbaan moeten kennen en kunnen. Deze belangrijke momenten worden ook wel 'drempels' genoemd en behelzen de overgangen tussen basisonderwijs, vmbo, havo, mbo, vwo, hbo en universiteit. Als leerlingen deze drempels makkelijker kunnen nemen, hebben ze meer kans op een optimale schoolloopbaan. Om ze hierbij te helpen, heeft de Expertgroep beschrijvingen van vier niveaus geformuleerd: 1F, 2F, 3F en 4F. Deze niveaus beschrijven de kennis en vaardigheden die de leerlingen op de drempelmomenten moeten beheersen.

SPELLINGCATEGORIEËN VOLGENS MEIJERINK EN DE SLO

Het rapport van de Commissie Meijerink waarin het Referentiekader Nederlandse taal werd vastgelegd, is uitgewerkt door de SLO. Bij die uitwerking waren onder andere de lesstofuitgevers en het cito betrokken. Resultaat daarvan was de nota Leerstoflijnen begrippenlijst en taalverzorging beschreven. Daarin staat onder andere het volgende:

De moeilijkheid van spelling is in het referentiekader geordend volgens 'een zekere logische opeenvolging van klassen van problemen' (*Referentiekader taal en rekenen*, pag. 19). Er is een indeling van vijf klassen gehanteerd, die ook gebruikt wordt bij het diagnosticeren van spellingvaardigheid (Kleijnen, 1997, 2004; Schijf, 2009). Deze indeling is gebaseerd op een analyse van het Nederlandse taalsysteem; het is een taalkundige indeling en geen didactische indeling. De indeling is als volgt:

1. alfabetische spelling,
2. orthografische spelling,
3. lexicaal-morfologische spelling,
4. morfologische spelling op syntactische basis,
5. logografische spelling.

Toelichting:

ad 1: Alfabetische spelling: spelling op basis van een een-op-een-relatie tussen klank en teken

Kinderen starten op de meeste scholen in groep 3 met leren lezen en schrijven volgens de alfabetische spelling. Het lezen van klankzuivere woorden noemen we de elementaire leeshandeling, ofwel spellend lezen. Bij het schrijven van klankzuivere woorden spreken we over de elementaire spelhandeling. Kinderen leren zelf de koppeling toepassen tussen fonemen (klanken) en grafemen (letters of lettercombinaties zoals 'ee', 'oe', 'ui', 'ng'). De beschaafde uitspraak van het Nederlands is hier het uitgangspunt.

Het proces van leren schrijven verloopt volgens een aantal stappen. Het kind hoort een gesproken woord, bijvoorbeeld 'tak'. Vervolgens vindt auditieve analyse van dit gesproken woord plaats: de leerling kan de klanken op gehoor goed van elkaar onderscheiden (/t//a/ /k/). Daarna is er de foneem/grafeemkoppeling: de leerling koppelt de klanken aan de juiste lettertekens (t-a-k). Bij het opschrijven van het woord voegt de leerling de lettertekens samen, en vormt zo het hele woord: 'tak'. Voor de gemiddelde leerling levert het spellen van klankzuivere woorden niet veel problemen op. Vanaf de tweede helft van groep 3 leren dekinderen geleidelijk meer complexe woorden, zoals woorden met clusters van medeklinkers(*krant*, *dorst*) en woorden met meer lettergrepen (*vlieger*). Bij deze woorden geldt nog steeds de alfabetische spelling.

ad 2: Orthografische spelling: spelling gebaseerd op afspraken over de schrijfwijze van (groepen)woorden

Voor een groot aantal woorden geldt dat de omzetting van klanken naar letters niet automatisch tot de juiste spelling leidt. Over de schrijfwijze van deze woorden zijn afspraken gemaakt. Die afspraken moet de leerling leren: hij leert de schrijfwijze van de woorden door regels te leren of in te prenten. In deze categorie vallen dus woorden waarin er geen een-op-een relatie is tussen klanken en letters, bijvoorbeeld woorden met *-ieuw* (*nieuw* en niet *niew*). Andere woorden in deze categorie worden gevormd door spellingregels waarbij aan het einde van een grafeem medeklinkerverdubbeling optreedt (*bruggen*), of klinkerverenkeling(*straten*). De leerling moet de woorden herkennen en de regels leren. Alleen op basis van de klanken, zoals het geval is bij woorden in de categorie alfabetische spelling, kan hij deze woorden niet correct spellen. Spellingregels bepalen dat het meervoud van *brug bruggen* is, en niet *brugen*, en het meervoud van *straat straten*, en niet *straaten*[1].

ad 3: Lexicaal-morfologische spelling: spelling op basis van de opbouw van het woord, los van de grammaticale context

Een andere schrijfwijze die afwijkt van het alfabetische systeem is de morfologische spelling op woordniveau. Inzicht in de geleding van het woord is nodig om het woord correct te kunnen spellen. Het morfologisch principe schrijft voor dat verwante woorddelen steeds hetzelfde worden geschreven (Nunn, 1998). *Aaien* wordt op deze manier geschreven vanwege de schrijfwijze van het morfeem *aai*, en wordt dus niet geschreven als *ajen*. In deze categorie vallen ook woorden met een voor- of achtervoegsel (*ondiep*, *eenheid*), meervoudsvormen (*boeken*, *sleutels*, *komma's*), verkleinwoorden (*huisje*, *boompje*), een bijvoeglijk gebruikt voltooid deelwoord (*gebro-*

[1] De term 'orthografische spelling' kan misschien tot verwarring leiden omdat de term 'orthografie' ook als synoniem voor 'spelling' kan worden gezien. De term 'orthografische spelling' geeft in de indeling die het referentiekader hanteert echter aan dat het gaat om toepassing van de systematiek van het spellingsysteem. Waar geen een-op-een-relatie bestaat tussen klanken en letters, zijn er regels die gebaseerd zijn op statistische patronen en regelmatigheden in de letterreeksen van een taal. Dit zijn zogenaamde autonome spellingregels. De regels zijn autonoom te noemen omdat geschreven taal dus geen zuivere representatie is van gesproken taal, maar een eigen systeem heeft (Nunn, 1998).

ken), samenstellingen (*tuindeur*) en de tussenletter -n- of -s- in samengestelde woorden (*bessensap*, *stadsdeel*). Het is bij de spelling van deze woorden voldoende om te kijken naar het woord zelf, de grammaticale functie in de zin heeft geeninvloed op de schrijfwijze van het woord.

ad 4: Morfologische spelling op grammaticale basis: spelling op basis van de opbouw van binnen de grammaticale context

Waar het bij lexicaal-morfologische spelling voldoende is te kijken naar het woord zelf, moet bij morfologische spelling op grammaticale basis over woordgrenzen heen gekeken worden. De grammaticale functie in een zin bepaalt hier de manier waarop het woord wordt gespeld. Dit betreft vooral werkwoordvormen (*ik word*, *hij wordt*), maar bijvoorbeeld ook woorden als *alle(n)* en *enkele(n)*. Enige kennis van grammatica is noodzakelijk voor het leren van de juiste schrijfwijze van woorden in deze spellingcategorie.

ad 5: Logografische spelling: spelling gebaseerd op vaststaande combinaties, zonder regelvorming

In deze categorie vallen woorden met een specifieke schrijfwijze. Het gaat om woorden waarbij de schrijfwijze niet op basis van regels wordt gevormd, maar het betreft hier woordspecifieke schrijfwijzen, zoals woorden met *ei* of *ij* (*trein*, *lijst*) en woorden met *ou* of *au* (*koud*, *blauw*). Andere voorbeelden van logografische spelling zijn /sj/ geschreven als g (*horloge*, *gelei*), woorden waarin /s/ geschreven wordt als c (*narcis*, *precies*) en (andere) leenwoorden (*bureau*, *trottoir*, *computer*). Zoals aan de voorbeelden te zien is, zijn vaak wel clusters van woorden samen te stellen met dezelfde spellingwijze. Gebruikers leren deze spellingwijze door inprenting.

SPELLINGSTRATEGIEËN

Om te leren spellen moeten kinderen in elk geval twee soorten kennis opdoen: (1) van de foneem-grafeem-omzettingsregels, en (2) van een aantal autonome spellingsregels, bijvoorbeeld voor medeklinkerverenkeling en klinkerverdubbeling (raam-ramen, ham-hammen). De autonome regels hebben vooral te maken met de plaats van de weergegeven klank in het woord. De twee soorten regels hebben verschillende eigenschappen wat betreft het toepassingsdomein (morfeem of woord), de context (klanken of letters) en de herkomst van woorden. De regel voor de spelling van de /i/ is bijvoorbeeld voor inheemse woorden en leenwoorden verschillend. Vergelijk 'gieter' (inheems woord) en 'liter' (Latijns leenwoord). Ook de spelling van leenwoorden is voor een groot deel te 'beregelen', maar het is niet altijd eenvoudig een inheems woord van een leenwoord te onderscheiden. De kennis van de autonome contextregels is vaak impliciet: de speller is zich er niet van bewust een regel toe te passen en kan die regel meestal ook niet verwoorden. Naast kennis van de twee soorten regels moeten spellers ook (3) informatie opslaan over spellingen die NIET aan regels gebonden zijn. Bijvoorbeeld de schrijfwijze van ei/ij of au/ou. De spelling van onregelmatige woorden kan alleen door inprenten geleerd worden.

Zoals uit het voorgaande blijkt, zijn er drie verschillende strategieën om tot de juiste spelling te komen: (1) het omzetten van klanken in letters, (2) het toepassen van autonome spellingregels op basis van de context en (3) het inprenten van woorden. Welke strategie toegepast moet of kan worden, is vaak afhankelijk van het woord of het morfeem dat gespeld moet worden. Een woord als 'lamp' kan bijvoorbeeld gespeld worden door de klanken een-op-een om te zetten in letters, ófwel via rechtstreekse herkenning van de orthografie van het hele woord. Het spellen van een woord als 'buren' begint ook met het koppelen van klanken aan letters, maar een speller die weet dat klanken en letters niet altijd een-op-een met elkaar corresponderen, moet vervolgens de contextregel voor de klinkerverenkeling toepassen. Zeker bij het toepassen van inge-

wikkelde contextregels ligt het meer voor de hand dat de meer directe orthografische route van het inprenten wordt gevolgd. Dat geldt bijvoorbeeld voor de spelling van ie of i.

Onder andere uit promotieonderzoek van Schijf[2] is gebleken dat er bij zwakke en normale lezers en spellers soms aanzienlijke verschillen vast te stellen zijn in 'orthografische competentie', waaronder verstaan wordt (1) het kunnen onthouden van letterreeksen die een bestaand woord vormen en (2) het snel kunnen opdiepen van deze orthografische informatie uit het langetermijngeheugen. Leerlingen die beter presteren op orthografische gebied, zouden baat kunnen hebben bij een meer orthografische aanpak van het spellen, dat wil zeggen het inprenten. Leerlingen die orthografisch zwakker zijn, hebben wellicht meer aan het leren toepassen van regels, waar dat mogelijk is. Om de mogelijkheid te bieden verschillende strategieën toe te passen, komen in de spellingprogramma's van Muiswerk beide strategieën uitgebreid aan de orde. Er worden regels uitgelegd waar en voor zover dat mogelijk is, maar er wordt ook altijd geoefend met inprenten (flitsoefeningen).

ACTIEF EN PASSIEF SPELLEN

In Spelling 2F worden zowel het actief als het passief spellen geoefend. Het zelf schrijven van een woord is niet hetzelfde als het herkennen van een foute of correcte schrijfwijze. Deze deelvaardigheden hangen wel samen: als je een woord correct kunt schrijven, kost het meestal ook weinig moeite om een spelfout in dat woord te ontdekken. De nadruk ligt bij Spelling 2F op het actief spellen (zelf schrijven/typen)[3]. Om die reden is de laatste oefening van elke inhoudsrubriek een dictee en zijn ook de toetsen dictees. In andere oefeningen komt het herkennen van foutieve woordbeelden echter veelvuldig aan bod.

DIDACTISCHE OPBOUW

In grote lijnen is de spreiding van het spellingaanbod over de leerjaren als volgt: alfabetische spelling in groep 3, orthografische spelling in groep 4, morfologische spelling in groep 5/6 en logografische spelling in groep 7/8. Dit is een zeer globale indeling: in een leerjaar ligt de meeste nadruk weliswaar op een bepaalde categorie, maar ook andere categorieën komen aan bod. Het aanleren van de verschillende categorieën is dus niet afgebakend per leerjaar, en loopt evenmin precies parallel aan de leerjaren. Leren spellen verloopt bovendien cumulatief. In groep 3/4 wordt gestart met relatief eenvoudig aanbod (woorden van één lettergreep) in de categorie alfabetische spelling. Al snel komen daar ook woorden uit de andere categorieën bij, en daarnaast wordt de moeilijkheidsgraad van woorden uit de eerdere categorieën hoger. Zo komen er woorden met meer lettergrepen aan bod, moeilijkere woorden en ook minder frequente woorden. Meervoudsvorming (morfologische spelling) komt bijvoorbeeld in de meest eenvoudige vorm voor het eerst aan bod in groep 3/4, maar de meervoudsvorming van een woord als *café*

---

[2] G.M.Schijf – 2009 - Lees- en spellingvaardigheden van brugklassers. Academisch proefschrift.

[3] Professor Anna Bosman en een paar andere wetenschappers zijn tegen het toetsen van spellingvaardigheid via meerkeuzevragen. Ze hebben wetenschappelijk onderzoek gedaan in het kader waarvan ze leerlingen eerst een toets met meerkeuzevragen lieten maken waarbij leerlingen telkens moesten oordelen over de spelling van vier dikgedrukte woorden in vier verschillende zinnen. Een week later namen ze een dictee af over de dikgedrukte woorden in de eerder afgenomen meerkeuzetoets. Het dictee werd gemiddeld 6% beter gemaakt en dat is (hoewel significant) niet zo'n groot verschil. Maar voor de bepaling van het niveau van het individuele kind (en daar hebben leerkrachten mee te maken) is de uitkomst van de meerkeuzetoets geen zinnige informatie, omdat je niet weet welk van de vier keuzewoorden leerlingen niet goed ingeprent hebben. 61% van de leerlingen presteerde beter op het dictee en 22% op de meerkeuzevragen, dus dat is nogal scheef. Voor sommige leerlingen wijkt de score van de ene of de andere toets sterk af (tot 36%). Slechts voor 17% van de leerlingen maakt de afnamevorm ogenschijnlijk weinig uit.

komt pas in groep 7/8 aan de orde. Hernieuwd aanbod en herhaalde oefening blijven noodzakelijk.

De stof van Spelling 2F is voor een groot deel al voor het eerst aangeleerd op de basisschool, maar wordt in de eerste jaren van het vo verder uitgediept en getraind. Nieuwe onderwerpen voor 2F zijn aangegeven in het rapport 'Over de drempels met taal'. Het gaat om: afbreekregels, apostrof, meervouds-s na klinkers (meisjes), verkleinwoord met open lettergreep op het eind (laatje), stoffelijk bijvoeglijk naamwoord en de tussenletter N. Het referentiekader Nederlandse taal is door de SLO uitgewerkt in een rapport Leerstoflijnen begrippenlijst en taalverzorging. Te downloaden vanaf de site van de SLO. De meeste overige spellingen zijn dus op de basisschool al aangeleerd, maar worden in het vo – en dus ook in het programma Spelling 2F - nog veelvuldig geoefend met moeilijker en minder frequente woorden. NIET aan de orde komt de spelling van de werkwoorden. Daar is een afzonderlijk programma voor.

LESSTOF IN HET PROGRAMMA

De spellingstof die in het Spelling 2F behandeld wordt, is de stof van de basisschool die ook in lagere vo-opleidingen nog aan de orde komt, plus de door Meijering en de SLO aangegeven nieuwe onderwerpen voor 2F (zie hierboven).

Grotendeels buiten het bestek van dit programma valt de stof van het aanvankelijke spellen, d.w.z. het leren van de verbanden tussen klanken en letters. Ook komen vanzelfsprekend niet alle inprentwoorden aan bod. Er wordt wel geoefend met verschillende *inprenttechnieken*, waarmee leerlingen op een beperkt corpus van woorden oefenen. Dat gebeurt onder andere m.b.v. geflitste woorden die slechts kort te zien zijn. Daarmee wordt het vasthouden van woordbeelden in het geheugen getraind. Waar dat mogelijk is, worden echter regels aangeleerd en geoefend.

DOELGROEP

Spelling 2F is vooral bedoeld voor leerlingen van het vmbo en de eerste klassen van havo/vwo. Het programma kan bovendien ingezet worden in het mbo, volwassenenonderwijs en de basiseducatie. Wanneer gewerkt wordt met de diagnostische toetsen, zijn Muiswerkprogramma's bijzonder geschikt voor groepen waarin grote niveauverschillen bestaan. Ze kunnen zowel gebruikt door leerlingen die nog veel spellingfouten maken als door leerlingen die al enigszins gevorderd zijn. De doelgroep is dus breed. Het programma is geschikt voor zowel allochtone als niet-allochtone leerlingen.

STRUCTUUR

Het basisprincipe van Muiswerkprogramma's is dat een diagnostische toets de leerling stuurt naar oefenmateriaal dat aansluit bij de fouten die hij maakte. De toets kan herhaald worden en eventueel leiden tot opnieuw oefenen. Ook Spelling 2F is zo gestructureerd. Er kan op verschillende manieren gedifferentieerd mee gewerkt worden. De bovengenoemde lesstof is ingedeeld in rubrieken (onderwerpen) en diezelfde rubrieken komen in de toetsen terug. De stof is cumulatief opgebouwd, d.w.z. wat in eerdere oefeningen is uitgelegd en geoefend, komt in latere oefeningen herhaaldelijk terug. In grote lijnen is de volgorde gebruikt waarin onderdelen van de

spelling in het basisonderwijs aangeleerd moeten worden volgens de indeling van de SLO (Rapport Leerstoflijnen begrippenlijst en taalverzorging).

FEEDBACK

In veel oefeningen van Spelling 2F wordt – als een leerling een fout maakt – specifieke feedback gegeven, vaak voorzien van een hint, waarna hij het nog een of meer keer mag proberen goed te doen. De leerling kan ook altijd tussendoor een tip opvragen of uitlegschermen en spiekschermen raadplegen. Ook het Muiswerk Woordenboek kan gebruikt worden door op de knop met het woordenboek te drukken:

OMVANG

Het lesbestand Spelling 2F bestaat uit 92 - vaak variabele - oefeningen en 3 variabele toetsen voor diagnose en evaluatie. Er zijn 589 geluidsbestanden, ingesproken door een natuurlijke stem. Ook alle uitlegschermen zijn ingesproken. Voor een stofoverzicht, zie blz. 24. In totaal bevat dit lesbestand ruim 3719 opgaven verwerkt en worden 11 oefenvormen gebruikt: *Rijen* (14x), *Stenen* (8x), *Open vraag* (22x), *Flits-Open vraag* (10x), *Meerkeuze-2* (5x), *Meerkeuze-3* (13x), Meerkeuze-4 (4x), *Flits-Meerkeuze* (3x), *Koppels* (1x), *Wijzig tekst* (11x).

Spelling 2F heeft 252 uitlegschermen. Bij elke oefening horen een of meer van deze schermen, waarin met behulp van schema's, regels en voorbeelden de stof kort wordt uitgelegd. Deze vormen altijd het begin van de oefeningen. Tijdens het oefenen kan de uitleg op elk gewenst moment opnieuw geraadpleegd worden. De uitlegschermen zijn ingesproken door een natuurlijke stem. Zwakke lezers kunnen de inhoud dus ook beluisteren en zich daardoor beter concentreren.

LET OP: veel oefeningen kunnen slechts gemaakt worden als de computer voorzien is van geluid. Deze oefeningen zijn in de lijst te herkennen aan de asterisk. Op computers zonder geluid komen ze niet tevoorschijn. Dat geldt bijvoorbeeld voor de toetsen met open vragen.

TOETSEN

Spelling 2F heeft drie toetsen. Z1 en Z3 zijn gedeeltelijk in meerkeuze- en gedeeltelijk in dictee/open-vraag-vorm. Z2 heeft alleen open vragen (dictee). De stof is ingedeeld in onderwerpen (rubrieken). Vrijwel elke rubriek sluit af met een dictee. Z3 is een uitgebreide, variabele toets waarin alle onderwerpen aan de orde komen. Z1 en Z2 zijn variabele deeltoetsen die ieder de helft van de stof beslaan. De toetsen in een Muiswerkprogramma zijn een afspiegeling van de inhoud van de oefeningen (zie boven). De toetsen kunnen zowel voor diagnose als voor evaluatie gebruikt worden omdat ze een variabele inhoud hebben, terwijl wel steeds dezelfde problemen bevraagd worden. De stof is ondergebracht in twee afdelingen en de opbouw van onderwerpen en afdelingen is cumulatief. Wat in eerdere oefeningen aan de orde kwam, wordt verderop bekend verondersteld.

Toets Z1 over rubriek A t/m G heeft 28 variabele vragen, grotendeels in dicteevorm, met de volgende globale inhoud[4]: *afbreekregels; een of twee letters; verlengingsregel; meervoud; apostrof; I of IE; EI/IJ, AU/OU, G/CH.*

Toets Z2 over rubriek H t/m N heeft eveneens 28 variabele vragen in dicteevorm met de volgende globale inhoud: *verkleinwoorden; bijvoeglijk naamwoord; samenstelling met e(n); C, K of X; opbouwwoorden; leenwoorden; afkortingen.*

Toets Z3 over rubriek A t/m N heeft 42 variabele vragen, grotendeels in dicteevorm. Hierin komt alle hierboven genoemde stof aan bod.

Het hoofdscherm van Spelling 2F. Pas na het maken van een diagnostische toets (Wat weet je al?) verschijnt de knop met het persoonlijk oefenprogramma van de betreffende leerling, genaamd 'Jouw Oefeningen'.

INHOUD

De stof van Spelling 2F is voor een groot deel al voor het eerst aangeleerd op de basisschool, maar wordt in de eerste jaren van het vo verder uitgediept en getraind. Nieuwe onderwerpen voor 2F zijn aangegeven in het rapport 'Over de drempels met taal'. Het gaat om: afbreekregels, apostrof, meervouds-s na klinkers (meisjes), verkleinwoord met open lettergreep op het eind (laatje), stoffelijk bijvoeglijk naamwoord en de tussenletter N. Het referentiekader Nederlandse taal is door de SLO uitgewerkt in een rapport Leerstoflijnen begrippenlijst en taalverzorging. Te downloaden vanaf de site van de SLO. De meeste overige spellingen zijn dus op de basisschool al aangeleerd, maar worden in het vo – en dus ook in het programma Spelling 2F - nog veelvuldig geoefend met moeilijker en minder frequente woorden.

Evenals in Spelling 1F wordt in Spelling 2F bovendien aandacht besteed aan de vorm van veel voorkomende woorddelen (opbouwspelling) en aan technieken voor het inprenten van moeilijke woorden. Speciaal voor dit doel is in elke rubriek een of meer Flitsoefeningen toegevoegd.

[4] Voor een verdere uitwerking zie de omschrijving van elke rubriek hieronder.

NIET aan de orde komt de spelling van de werkwoorden. Daar is een afzonderlijk programma voor.

Hieronder is aangegeven hoe elk van deze onderwerpen bij Spelling 2F is ingevuld. Sommige onderwerpen lijken misschien te eenvoudig voor de beoogde doelgroep, maar u moet in aanmerking nemen dat bij de diagnostische aanpak die wij voorstaan die oefeningen alleen tevoorschijn komen als uit de diagnostische toets blijkt dat een leerling de stof nog niet beheerst.

Rubriek A: Afbreekregels

Regel 1: Breek een lang woord af tussen de woorden waar het van gemaakt is, of tussen voorvoegsel en woord.

Regel 2: Breek af tussen een woord en achtervoegsel, maar… als het achtervoegsel met een klinker begint, gelden de gewone afbreekregels. Het achtervoegsel 'achtig' blijft altijd apart. Verkleinwoorden met dubbele klinker (autootje) gaan bij afbreken terug naar de oude vorm.

Regel 3: Breek bij een klinker af tussen twee lettergrepen, maar… de i blijft bij de eerste lettergreep.

Regel 4: Eén medeklinker gaat naar de volgende lettergreep. De ch telt voor één letter.

Regel 5: Bij twee medeklinkers: één naar de vorige en één naar de volgende lettergreep. De NG telt voor twee letters.

Regel 6: Bij drie of meer medeklinkers: zoveel letters naar de volgende lettergreep als je uit kunt spreken.

Hierboven staat de theorie die bij rubriek A behandeld wordt en die in zes oefeningen stap voor stap wordt toegepast. Begonnen wordt met een oefening waarin het gaat het om het herkennen van woorden die beginnen met een open lettergreep. In de volgende oefeningen worden stof en oefenvormen moeilijker, met als laatste en moeilijkste oefening A6, waarin telkens vier afgebroken woorden verschijnen waarvan er één verkeerd is afgebroken.

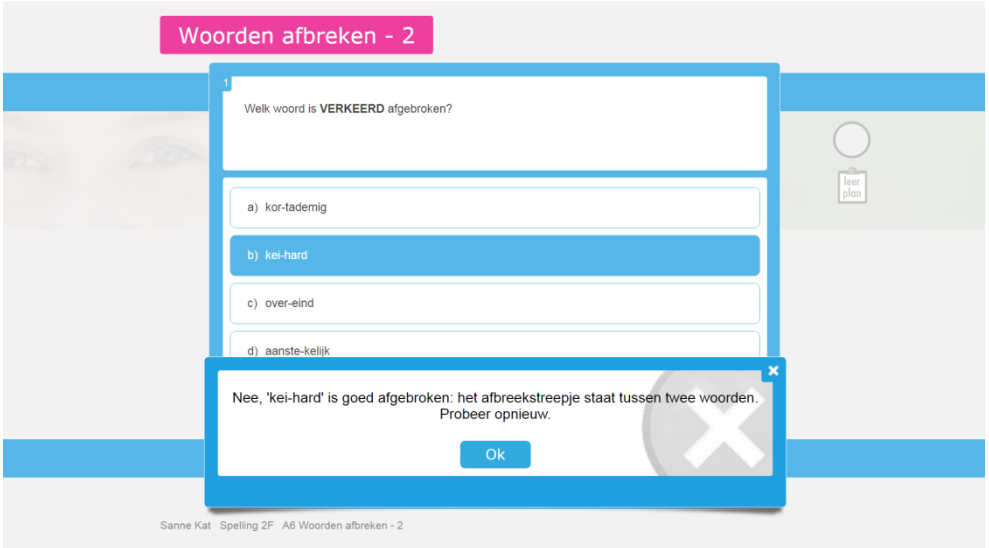

Dit is feedback bij oefening A6. De leerling heeft een woord aangewezen dat correct afgebroken is. De feedback geeft aan waarom dat zo is. Het mag daarna opnieuw geprobeerd worden.

Rubriek B: Een of twee letters

Hoor je een KORTE klank en één medeklinker?
Schrijf één klinker en twee dezelfde medeklinkers.

Hoor je een LANGE klank en één medeklinker?
Schrijf één klinker en één medeklinker.

Hoor je een TWEETEKEN-klank en één medeklinker??
Schrijf de medeklinker ENKEL.

Voor de lange E-klank gebruik je in een open lettergreep één letter. Maar… aan het eind van een woord schrijf je altijd twee letters, óók met een ander woord erachter.

In enkele (Franse) woorden schrijf je de lange E-klank als É, bijvoorbeeld in: hé, café, procedé, saté, logé, maar... een vrouwelijke logee is met ee.

Rubriek B bestaat uit negen oefeningen in oplopende moeilijkheidsgraad. In de eerste oefening komen woorden met enkele of dubbele klinker of medeklinker langs in een flits van 250 msec. Na de flits wordt het woord afgedekt met tekens om het woordbeeld van het netvlies te wissen. Het geflitste woord moet daarna getypt worden. In de volgende oefeningen moeten de regels worden toegepast in oefeningen met verschillende oefenvormen. Verderop komen woorden met E, É of EE aan bod, de te spellen woorden worden langer en minder frequent. De laatste oefening is een woorddictee over de totale stof van deze rubriek.

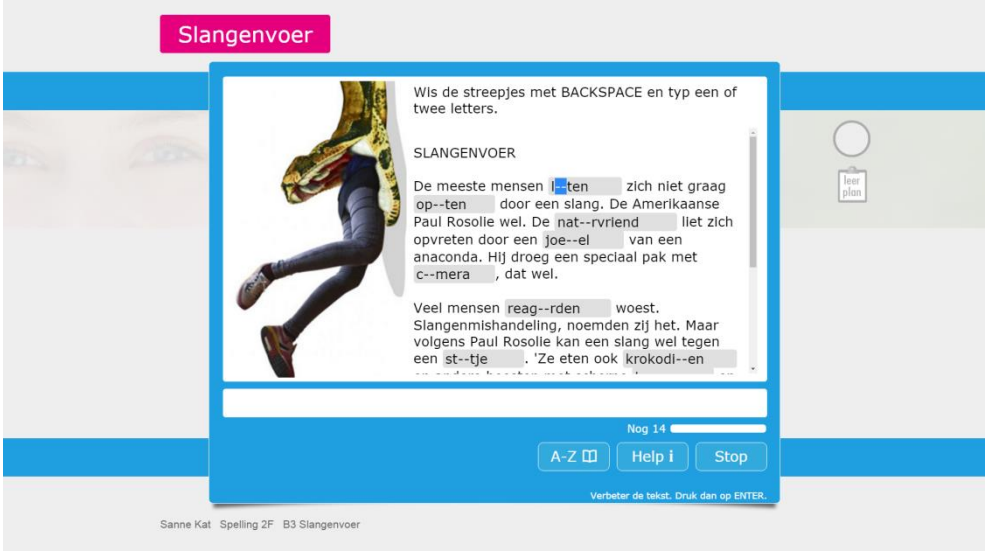

Oefening B3 is een wijzig-tekst-oefening. De platte streepjes moeten overal vervangen worden door een of twee klinkers of medeklinkers. Er is bij dit soort wijzig-tekst-oefeningen altijd een spiekscherm voor als men er niet meer uit komt.

RUBRIEK C: VERLENGINGSREGEL

Om te weten op welke letter een woord eindigt, moeten we het soms LANGER maken:
goe… d → vanwege 'goe<u>de</u>'
snoe… t → vanwege 'snoe<u>ten</u>'
we…b → vanwege 'webben'
sche…p → vanwege 'scheppen'
Ook bij langere woorden gaat dat zo:
lotgenoo… t → vanwege 'lotgeno<u>ten</u>'
goudblon… d → vanwege 'goudblon<u>de</u>'

De Nederlandse spelling is voor een belangrijk deel gebaseerd op het principe van de gelijkvormigheid. Een van de orthografische regels die de gelijkvormigheid bepaalt is de verlengingsregel. In rubriek C komt deze regel uitgebreid aan de orde. Je schrijft 'paard' vanwege 'paarden' en 'web' vanwege 'webben'. Ook bij langere woorden gaat het zo. De verlengingsregel is al veel

eerder aangeleerd, maar wordt in dit programma opnieuw geoefend. Nu in langere en minder frequente woorden.

De oefenvorm van C1 heet 'Rijen. De leerling moet een woord waaraan de laatste letter ontbreekt in de juiste rij plaatsen. Een fout geplaatst woord wordt doorgestreept en het verschijnt vervolgens in de goede rij.

Rubriek D: Meervoud

Sommige zelfstandige naamwoorden krijgen in het meervoud –en, andere zelfstandige naamwoorden krijgen een -s in het meervoud. Bij langer maken verandert de S op het eind van een woord vaak in een Z, maar NIET ALTIJD! Er zijn geen regels voor. Probeer de woorden te onthouden of zoek ze op.

Aan het eind van een woord staat nooit een V, wel een F. Die verandert in het meervoud bijna altijd in een V: een kluif - twee kluiven, een staaf - twee staven. Uitzonderingen zijn enkele Griekse woorden die we in het Nederlands gebruiken: biografen, filosofen, fotografen, paragrafen, parafen, strofen.

Woorden die op -IK, -IT, -ET, -ES eindigen hebben iets bijzonders. De regels zijn als volgt: klemtoon op laatste lettergreep: schrijf een dubbele medeklinker; klemtoon niet op laatste lettergreep: schrijf één medeklinker.

Sommige zelfstandige naamwoorden hebben een bijzonder meervoud. Dat moet je onthouden: een museum → twee musea (museums mag ook), een technicus → twee technici, een kalf → twee kalveren.

Rubriek D gaat vooral over de onregelmatige spellingen van zelfstandige naamwoorden in het meervoud. De spelling van S, Z, F en V is gedeeltelijk klankzuiver, als… de spreker de woorden tenminste goed uitspreekt. Dat is heel vaak niet het geval. Daarmee wordt de spelling van deze klanken afhankelijk van inprenten en van regels voor de gelede (verbogen) woorden. Voor zover er regels zijn, worden deze hier aangeleerd, maar er is ook veel aandacht voor inprenten d.m.v. flitsoefeningen. Er zijn in deze rubriek zeven oefeningen in verschillende oefenvormen.

In D6, de een-na-laatste oefening van de rubriek wordt een beroep gedaan op de orthografische capaciteiten. De leerling moet proberen te herkennen welk meervoud fout gespeld is.

Rubriek E: Apostrof

De apostrof of bovenkomma gebruik je voor de uitspraak. Als je een woord met vaste S verkeerd uit kunt spreken, is de apostrof nodig. Een uitzondering vormen de woorden die eindigen op –Y. Die krijgen altijd een apostrof, behalve als er een klinker voor de Y staat!

Wanneer je aangeeft 'van wie iets is', zet je meestal een S achter de naam. Maar als je een woord verkeerd kunt uitspreken, óf als het op een Y eindigt, gebruik je weer een apostrof. Dus mét apostrof (anders spreek je het verkeerd uit): Anna's hoed, zónder apostrof (want je kunt het niet verkeerd uitspreken): Renés kleren.

De apostrof wordt ook gebruikt als teken dat iets is weggelaten: des morgens → 's morgens, Amsterdam → A'dam. Maar let op: aan het begin van de zin wordt nooit de s, maar de vólgende letter een hoofdletter. 's Morgens eet ik altijd een beschuit.

Verder gebruik je een apostrof bij cijferwoorden en afkortingen als A4'tje, 747's, ge-sms't.

Rubriek E gaat over het gebruik van de apostrof bij de meervouden van zelfstandige naamwoorden en ook bij de bezitsvormen van een zelfstandig naamwoord. Er gelden hiervoor enkele tamelijk eenvoudige regels, die te maken hebben met de uitspraak en/of de context. De rubriek bestaat uit 7 gevarieerde oefeningen. Zoals in veel rubrieken richt de een-na-laatste oefening zich op passief spellen (het herkennen van de juiste spelling) en de laatste, het woorddictee, op actief spellen. In de laatste twee oefeningen komt net als in de toets alle stof van deze rubriek aan de orde.

Oefening E2 is een stenen-oefening. Uit 20 woorden moeten er 10 gekozen worden die in het meervoud een vaste S krijgen. Bij een foute keuze verschijnt een korte feedback en wordt het woord rood en doorgestreept. Bij een juiste keuze wordt de achtergrond van het woord wit.

RUBRIEK F: IE OF I

Op het EIND van een woord schrijf je de IE-klank meestal als IE (kopie), in elk geval ook bij woorden met de uitgang –TIE die je als –TSIE uitspreekt (advertentie). Op –I eindigen de namen van sommige maanden (januari), de namen van sommige gerechten en producten (macaroni) en een aantal andere woorden die je moet proberen te onthouden (taxi).

In een GESLOTEN lettergreep schrijf je de I-klank als IE (actief) behalve bij woorden die op ISCH eindigen (elektrisch). In een OPEN lettergreep wordt de I-klank als I óf als IE geschreven. Er zijn twee regels die je kunnen helpen de juiste vorm te kiezen. De eerste is de klemtoonregel. Als een OPEN lettergreep NIET de klemtoon heeft, schrijf je bijna altijd een enkele I (alibi). Vaak gaat het hier om leenwoorden uit een andere taal. Heeft een open lettergreep WEL de klemtoon, dan schrijf je meestal IE (actieve). Maar uitzonderingen zijn bijvoorbeeld liter en bikini.

De tweede regel die je kan helpen met de spelling van de I-klank in een OPEN lettergreep is de volgende-lettergreep-regel. Heeft de lettergreep die volgt op de lettergreep met I-klank een stomme klank, dan schrijf je IE (fossielen). Zo niet, dan schrijf je I (arriveren).

Uitzondering op deze regel zijn vrijwel alle woorden die eindigen op een stomme E (actri-ce) en uitzondering op déze regel zijn de bijvoeglijke naamwoorden met een I-klank achterin: positie-ve (van positief).

Stapsgewijs worden de regels voor het schrijven van I of IE in rubriek F behandeld. Eerst alleen de I-klank op het eind van een woord en daarna de I-klank op andere posities. Omdat voor het schrijven van I of IE geen *eenvoudige* regels te geven zijn, is het inprenten extra belangrijk. Zoals in veel rubrieken komt in de laatste twee oefeningen weer alle stof langs. De een-na-laatste oefening doet een beroep op passief spellen (het herkennen van de juiste spelling) en de laatste, het woorddictee, op actief spellen.

In oefening F3 moeten streepjes vervangen worden door i of ie. Het is een vorm van actief spellen die veelvuldig gebruikt wordt in het programma. Er is bij dit soort oefeningen altijd een spiekscherm aanwezig voor als de leerling er niet goed uit komt.

RUBRIEK G: EI/IJ, AU/OU, G/CH

Woorden hebben soms verschillende vormen, of ze horen tot dezelfde familie. Als het basiswoord een EI heeft, dan hebben de andere woorden ook een EI. Hetzelfde geldt voor de IJ, de AU en de OU, bijvoorbeeld: bouw-bouwwerk-bouwer-bouwde.

Er zijn veel meer woorden met IJ dan met EI. Als je dus weet welke woorden je met een EI schrijft, dan weet je ook dat de meeste ándere woorden een IJ krijgen. Er zijn ook veel meer woorden met OU dan met AU. Probeer dus de woorden met AU te onthouden en je weet dat de meeste ándere woorden dus met OU zijn.

Bij woorden die in een dialect ee of ai hebben (uitspraak 'kleen of klain', dus spelling: klein). Ook de uitgangen -HEID en –TEIT hebben een korte EI: gezelligheid, kwaliteit. Bij woorden die in dialect een IE-klank hebben (uitspraak 'mien piep', dus spelling: mijn pijp). Ook de uitgangen -ERIJ, -LIJK en -RIJK zijn altijd met lange IJ: bakkerij, heerlijk, kleurrijk.

Regels voor het schrijven van de G-klank als CH zijn: Na een S altijd CH, dus: schijf, schok, schroef, schram. Voor een T altijd CH, dus: acht, recht, mocht, prachtig. Bekende woorden met een G-klank die je ook altijd als CH schrijft zijn: chaos, chemie, chronisch, echo, jochie, juichen, lachen, kachel, kuchen, pech, richel, toch, zich.

Rubriek G gaat over de spelling van woorden met ei of ij, au of ou, g of ch. Begonnen wordt met ei of ij, dan komt au of ou erbij en tot slot g of ch. Natuurlijk kunnen in het kader van dit programma niet álle woorden aan bod komen waarbij een van deze problemen speelt. De leerling krijgt in de uitlegschermen wel wat informatie aangereikt waarmee groepjes woorden van een bepaald soort (bijvoorbeeld ei-woorden) onthouden kunnen worden. Acht oefeningen heeft deze rubriek. De probleemwoorden worden eerst afzonderlijk geoefend en later door elkaar.

afscheid	geheim	seintje
arbeid	hei(de)	steil* (helling)
beide	heilig	terrein
bereiden* (klaarmaken)	heimwee	veilig
breien	karwei	verspreiden
brein	leiden* (begeleiden)	weiland
dreigen	meisje	zeil
ei	omheining	
eind	plein	
feit	reis	
fontein	scheiden	

** bestaat in een andere betekenis ook met een IJ.*

© Muiswerk Educatief

Dit is een van de uitlegschermen bij de G-oefeningen. In dit scherm is een serie hoogfrequente woorden in groepjes bij elkaar gezet. Daarbij wordt aangegeven welke woorden met dezelfde uitspraak ook een andere spelling kunnen hebben. In de meeste gevallen zal de strategie bij deze rubriek gericht moeten zijn op inprenten.

RUBRIEK H: VERKLEINWOORDEN

Meestal krijg je een verkleinwoord door -je achter het woord te zetten (bak-bakje). Na een lange klank +l, r of n, gebruik je –tje (school-schooltje). Na een lange klank +m gebruik je –pje (boom-boompje). Na een korte klank + m, n, ng, l of r schrijf je –etje (kam-kammetje). Na langer woord op –ing gebruik je –kje en de g vervalt (ketting-kettinkje). Maar… bij woorden op -ning of -ling schrijf je –etje (rekening-rekeningetje). Bij woorden die eindigen op een lange klinker die geschreven wordt als één letter, krijgt het verkleinwoord een extra letter (programma – programmaatje).

De regels voor het maken van verkleinwoorden zijn tamelijk helder en ze kwamen in Spelling 1F al eerder aan de orde. In de meeste gevallen hoor je ook goed wat je moet schrijven, maar er zijn wat complicaties. Soms moet bijvoorbeeld eerst de verlengingsregel worden toegepast (hoed-je); bij de uitgang –kje vervalt de g die op het eind van het woord stond (koninkje) en bij woor-den die eindigen op een lange klank wordt de laatste klinker verdubbeld. Deze rubriek heeft vier oefeningen.

In oefening H1 gaat het om het zoeken van verkleinwoorden in een tekst.

RUBRIEK I: BIJVOEGLIJK NAAMWOORD

Een bijvoeglijk naamwoord heeft vaak twee verschillende vormen, met e of zonder e: het grote huis, het huis is groot. Met bijvoeglijke naamwoorden kun je vergelijken: oud-ouder-oudst. Je noemt dat de vergrotende en overtreffende trap. Er zijn ook onregelmatige trappen: goed-beter-best.

Bijvoeglijke naamwoorden kunnen gemaakt zijn van een voltooid deelwoord. Dat is een vorm van het werkwoord die vaak (maar niet altijd) begint met GE. Je schrijft deze vorm zo kort mogelijk, dus niet met dubbele klinkers of medeklinkers: het verbrande hout, de beklede stoel. Voltooid deelwoorden eindigen soms op -EN. Die N blijft bij het bijvoeglijk naamwoord altijd staan: het gebakken brood.

Bijvoeglijke naamwoorden die aangeven van welke stof iets gemaakt is noem je stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden. Deze woorden schrijf je altijd met een –N op het eind: de stenen muur.

Sommige bijvoeglijk naamwoorden hebben een bijzondere uitgang: log<u>isch</u> – typ<u>isch</u>. Die uitgang spreek je uit als 'IES'.

In rubriek I wordt de spelling van het bijvoeglijk naamwoord behandeld. De meeste bijvoeglijk naamwoorden hebben twee vormen (met of zonder E) en daarbij moeten opnieuw de regels van medeklinkerverdubbeling en klinkerverenkeling worden toegepast. Verder hebben bijvoeglijk naamwoorden die afgeleid zijn van een werkwoord soms een –N op het eind én hebben we te maken met de trappen van vergelijking. De stoffelijke bijvoeglijk naamwoorden hoefden in 1F nog niet aangeboden te worden volgens Meijerink c.s., in spelling 2F wel. In zeven oefeningen wordt de stof behandeld en geoefend. Ze lopen op in moeilijkheid en maken gebruik van vier verschillende oefenvormen.

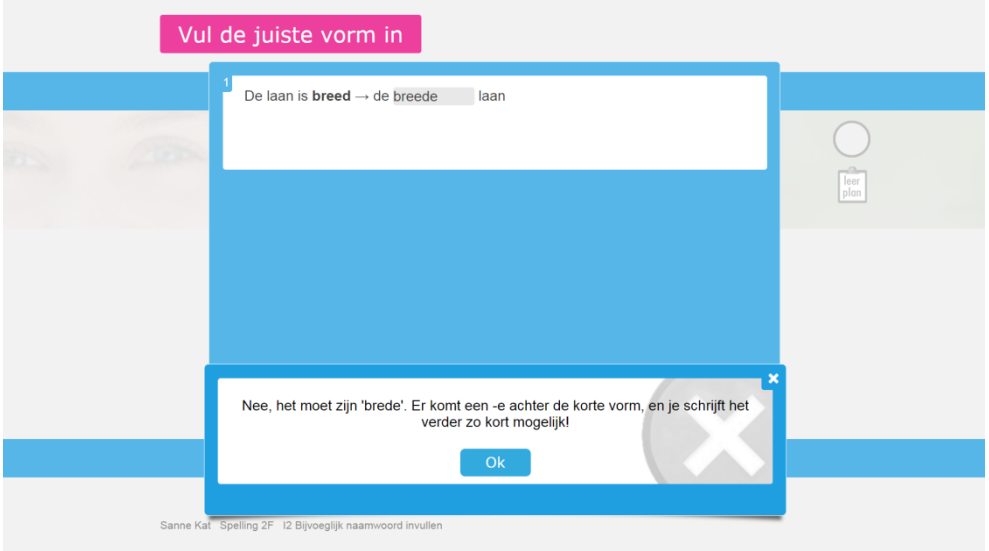

In oefening I2 moet van een voltooid deelwoord een bijvoeglijk naamwoord gemaakt worden. Het is een open-vraag-oefening met gerichte feedback. Bij een fout krijgt de leerling de gelegenheid om het nog eens te proberen.

Rubriek J: Samenstelling met E(N)

Je schrijft EN tussen de woorden als [1] het eerste woord een meervoud heeft en [2] dat meervoud altijd op -en eindigt. Soms moet je EN tussen de woorden schrijven, maar ook het eerste woord een beetje aanpassen: een letter erbij, een letter weg, of een andere letter gebruiken (pannenkoek, herentrui, hazenslaapje).

Je schrijft E tussen de woorden als [1] het eerste woord géén meervoud heeft (rijstepap); [2] het meervoud (soms) op -s eindigt (aspergesoep); [3] er van het eerste woord maar één bestaat (zonnestraal).

In rubriek J komt voor het eerst de spelling aan de orde van zelfstandige naamwoorden die samengesteld zijn uit twee (of meer) andere woorden. Je kunt altijd horen of er een E tussen moet, maar of daar ook een N bij hoort, is veel lastiger vast te stellen. De regels daarvoor worden in deze rubriek stap voor stap aangereikt en geoefend. De rubriek bestaat uit acht gevarieerde oefeningen.

In J2 gaat het vinden van de juiste tussenletter(s) in stappen. De eerste vraag is steeds of het eerste woord een meervoud heeft, de tweede vraag is of dat alleen een meervoud op –en is. Bij NEE op een van beide vragen, wordt er geen tussen-N gebruikt.

Rubriek K: C, K of X

De C kan als een S worden uitgesproken. Dat geldt bijvoorbeeld voor cel, citroen, medicijn. De C kan ook als een K worden uitgesproken. Dat geldt bijvoorbeeld voor woorden die beginnen met col-, com- en con-. Meestal schrijf je de K-klank gewoon als K, maar er is een serie woorden waarover nog wel eens wat verwarring bestaat. Dat geldt bijvoorbeeld voor akkoord en elektrisch. Als je KS hoort, dan schrijf je dat meestal ook, maar in veel buitenlandse woorden komt in dat geval een X voor, bijvoorbeeld in complex en flexibel.

Waar in Nederlandse woorden vaak een S of K gebruikt wordt, komt in leenwoorden vaak een C voor. Dat is lastig voor spellers die goed naar de uitspraak luisteren. Het gaat dan dus om inprentwoorden. Ook woorden met X zijn meestal 'geleend' uit andere talen. Er zijn geen regels voor te geven, maar hooguit groepjes gelijkvormige woorden van te maken. Die maken het inprenten gemakkelijker. In de uitlegschermen wordt dat ook gedaan. Deze rubriek bestaat uit zes oefeningen met verschillende oefenvormen.

In de Wijzig-tekst-oefening K5 moeten in plaats van de streepjes weer de juiste letters worden ingevoerd.

Rubriek L: Opbouwwoorden

Een woord bestaat soms uit twee andere woorden. Bij het spellen moet je soms goed bedenken om welke woorden het gaat. Zo bestaat 'handdoek' uit hand + doek. Je hóórt niet dat er twee d's in moeten. Dat weet je pas als je let op de woorden waarvan het woord gemaakt is.

Soms is het ook belangrijk om te letten op voor- en achtervoegsels. Zo bestaat 'verrijken' uit ver + rijken, waardoor je dubbel r krijgt. Maar bij 'veroorzaken' begint het tweede deel niet met een r. Daarom schrijf je daar maar één r.

En dan is er het verschijnsel van de stille T. Die hoor je niet, maar je moet hem wel schrijven. Dat geldt bij-voorbeeld voor ont-dekken en voort-durend.

Rubriek L is erop gericht leerlingen ervan bewust te maken dat de spelling soms iets te maken heeft met de wijze waarop een woord is opgebouwd. De rubriek bestaat uit vier verschillende oefeningen, deels gericht op passief spellen en deels op actief spellen.

In de eerste oefening van rubriek L moeten leerlingen in een meerkeuzeoefening aangeven uit welke twee woorden een bepaald woord is samengesteld.

RUBRIEK M: LEENWOORDEN

Clusters van Franse leenwoorden: je hoort SJ en je schrijft CH (champignon); je hoort ZJ en je schrijft G (college); je hoort TSIE of SIE en je schrijft TIE (politie); woorden met Y (pony); woorden met EAU (bureau) etc.

Voor Engelse leenwoorden geldt: je schrijft de korte E-klank altijd als A (dancing); Je schrijft de lange E-klank ook vaak als A (paperclip); deAI-klank schrijf je vaak als I (timing); de OE-klank schrijf je vaak als OO (cool).

Buitenlandse woorden kun je vaak onthouden door ze voor jezelf precies uit te spreken zoals je ze schrijft.

In het een-na-laatste deel van het programma aandacht voor typische inprentwoorden: de leenwoorden uit Frans of Engels. Natuurlijk kunnen in het kader van dit programma wederom niet álle leenwoorden aan bod komen. Als handvat voor het onthouden wordt gegeven het onthouden van de zgn. 'spellinguitspraak'. De rubriek bestaat uit acht oefeningen met zes verschillende oefenvormen. Er wordt vanzelfsprekend vaak met flitsoefeningen gewerkt.

In oefening M6 moeten leerlingen de fout gespelde woorden in een tekst aanwijzen. Ze worden verbeterd en in een lijst rechts geplaatst.

RUBRIEK N: AFKORTINGEN

Er zijn vier soorten afkortingen: [1] afkortingen in kleine letters met een of meer punten (m.b.v. = met behulp van); [2] afkortingen van één woord met alleen een punt op het eind (afd. = afdeling), [3] afkortingen van namen met hoofdletters zonder punten (Koninklijke Luchtvaart Maatschappij = KLM), [4] veelgebruikte afkortingen met kleine letters zonder punten (mbo = middelbaar beroepsonderwijs).

In rubriek N wordt geleerd welke soorten afkortingen er zijn. Er zijn vijf oefeningen met verschillende oefenvormen.

In oefening N3 moeten voluit weergegeven woorden of namen worden vervangen door de juiste afkortingen. Er is een spiekscherm voor leerlingen die er niet helemaal uit komen.

OVERZICHT OEFENINGEN EN TOETSEN SPELLING 2F

Links in het overzicht staan de onderwerpen. In de tweede kolom de namen van de oefeningen die over het onderwerp gaan. (*) betekent: geluid onmisbaar.

Rubriek	Oefening	Type	Uitleg	Opgaven
Z toets	1 Rubriek A t/m G (*)	Meerkeuze	0	28
	2 Rubriek H t/m N (*)	Open vraag	0	28
	3 Rubriek A t/m N (*)	Meerkeuze	0	42
A afbreekregels	1 Open of gesloten	Stenen	1	10
	2 Lettergrepen	Meerkeuze	3	20
	3 Piraten	Wijzig tekst	2	31
	4 Twee woorden of niet	Stenen	1	10
	5 Woorden afbreken - 1	Meerkeuze	4	15
	6 Woorden afbreken - 2	Meerkeuze	4	12
B een of twee letters	1 Flitswoorden typen	Open vraag Flits	2	15
	2 Een of twee medeklinkers	Rijen	1	20
	3 Slangenvoer	Wijzig tekst	3	14
	4 Woorddictee een/twee letters - 1 (*)	Open vraag	3	20
	5 De lange E-klank	Rijen	1	20
	6 Flitswoorden met E, EE of É	Open vraag Flits	1	18
	7 De logee	Wijzig tekst	2	13
	8 Zoek de fout	Meerkeuze	3	15
	9 Woorddictee een/twee letters - 2 (*)	Open vraag	2	18
C verlengings-regel	1 D of T in rij	Rijen	1	20
	2 Flitswoorden eindletter	Open vraag Flits	1	15
	3 De leeuw	Wijzig tekst	2	21
	4 Kunstmatige regenboog	Wijzig tekst	2	14
	5 Goede woorden zoeken	Stenen	1	10
	6 Zoek de fout	Meerkeuze	1	15
	7 Woorddictee eindletters (*)	Open vraag	1	18
D meervoud	1 Aboriginals	Wijs aan in tekst	2	22
	2 Flitswoorden met S/Z of F/V	Open vraag Flits	3	16
	3 S of Z in de rij	Rijen	1	20
	4 S of Z - F of V	Open vraag	2	16
	5 Bijzonder meervoud	Open vraag	2	15
	6 Zoek het foute meervoud	Meerkeuze	4	18
	7 Woorddictee meervoud (*)	Open vraag	5	18
E apostrof	1 Meervoud op S kiezen	Meerkeuze	1	12
	2 Tien woorden met vaste S	Stenen	1	10
	3 Vaste S of apostrof-S	Rijen	1	20
	4 Bezitsvormen kiezen	Stenen	1	10
	5 Bezitsvorm maken	Open vraag	1	12
	6 Wat is goed?	Meerkeuze	3	16
	7 Woorddictee apostrof (*)	Open vraag	3	15
F I of IE	1 I of IE op het eind	Rijen	1	20
	2 I of IE - kiezen uit twee	Meerkeuze	3	12
	3 De winter	Wijzig tekst	4	13 .. 14
	4 Flitswoorden - I of IE	Open vraag Flits	0	18
	5 IE of I in rij - alles	Rijen	3	20
	6 Zoek de fout	Meerkeuze	3	16
	7 Woorddictee I of IE (*)	Open vraag	3	15
G EI/IJ, AU/OU, G/CH	1 EI of IJ	Rijen	3	20
	2 AU of OU	Rijen	2	20
	3 Tien goede woorden	Stenen	4	10
	4 CH of G	Rijen	1	20
	5 Flitswoorden EI/IJ, AU/OU, G/CH	Open vraag Flits	1	24
	6 Koning van de jungle	Wijzig tekst	1	30

	7 Zoek de fout	Meerkeuze	4	20
	8 Woorddictee EI/IJ, AU/OU, G/CH (*)	Open vraag	5	18
H verkleinwoor-den	1 Verkleinwoorden zoeken	Wijs aan in tekst	2	12
	2 Typ het verkleinwoord	Open vraag	3	21
	3 Zoek het foute verkleinwoord	Meerkeuze	4	18
	4 Woorddictee verkleinwoorden (*)	Open vraag	3	16
I bijvoeglijk naamwoord	1 Tsunami	Wijs aan in tekst	2	16
	2 Bijvoeglijk naamwoord invullen	Open vraag	3	16
	3 Stoffelijk of niet	Rijen	1	20
	4 Met of zonder N	Rijen	3	20
	5 Zoek het foute bijv. naamwoord	Meerkeuze	5	18
	6 Woorddictee bijv. naamwoord (*)	Open vraag	4	15
J samenstelling met e(n)	1 Samenstelling met e(n) maken	Open vraag	2	12
	2 Samenstellen stap voor stap	Meerkeuze	2	20
	3 Hondentrimster	Wijzig tekst	3	14
	4 Kies uit twee	Meerkeuze	2	14
	5 Tussenletter -e- of -en-	Rijen	2	20
	6 Kies uit drie	Meerkeuze	2	16
	7 Tien goede woorden	Stenen	2	10
	8 Woorddictee samenstell. met e(n) (*)	Open vraag	2	16
K C, K of X	1 Woorden met K of C	Rijen	2	20
	2 Woorden met C of S	Stenen	1	10
	3 Flitswoorden met C, K of X - kiezen	Meerkeuze Flits	3	20
	4 Flitswoorden met C, K of X - typen	Open vraag Flits	4	20
	5 Typen met je ogen	Wijzig tekst	5	22
	6 Woorddictee C, K of X (*)	Open vraag	4	16
L opbouwwoor-den	1 Woorden splitsen	Meerkeuze	2	16
	2 Geflitste opbouwwoorden	Open vraag Flits	4	18
	3 Zoek het foute woord	Meerkeuze	4	15
	4 Woorddictee opbouwwoorden (*)	Open vraag	4	12
M leenwoorden	1 Franse flitswoorden kiezen	Meerkeuze Flits	3	24
	2 Franse Flitswoorden typen	Open vraag Flits	3	24
	3 Engelse flitswoorden kiezen	Meerkeuze Flits	2	15
	4 Engelse flitswoorden typen	Open vraag Flits	3	15
	5 Beste helpdesk	Wijzig tekst	1	13
	6 Fouten in tekst vinden	Wijs aan in tekst	1	10 .. 11
	7 Zoek het foute leenwoord	Meerkeuze	3	20
	8 Woorddictee leenwoorden (*)	Open vraag	4	21
N afkortingen	1 Afkorting kiezen	Koppels	3	25
	2 Afkorting typen	Open vraag	3	20
	3 Opleidingen in Nederland	Wijzig tekst	4	13
	4 Zoek de foute afkorting	Meerkeuze	3	10
	5 Woorddictee afkortingen (*)	Open vraag	3	24